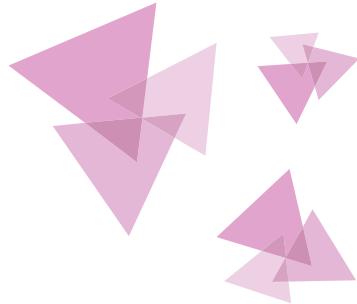

АЛЕКСАНДАР ЈЕРКОВ, АНЂЕЛКА ПЕТРОВИЋ,
КАТАРИНА КОЛАКОВИЋ

ЧИТАНКА

СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ
ЗА СЕДМИ РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Коме | učenicima.sedmog.razreda@gmail.skola

Наслов | Реч аутора

Драги седмаци,

Читанка је књига у којој су најлепша дела српске и светске књижевности изабрана за ђаке ваших година. Желимо да кроз читање упознате древну прошлост српског народа, њене славне јунаке и јунакиње и њихове неустрашиве подвиге достојне дивљења. Верујемо да ће вам у томе помоћи чувари и сведоци прошлости опомињући да њене вредности треба неговати и сачувати и у будућности, за нова поколења. Надамо се да ће вам прошлост преко књижевности пренети драгоцене поруке и искуство којима ћете обогатити ваше знање. Волели бисмо да се уз ову читанку присетите догађаја и личности који су обележили ваше детињство. Очекујемо да природа и машта својим чаробним и раскошним сликама оплемене ваш свет.

Уживајте у читању!

Aутори

САДРЖАЈ

Водич кроз уџбеник	6
--------------------------	---

ДРЕВНА ПРОШЛОСТ

СВЕТИ САВА У КЊИЖЕВНОСТИ

Свети Сава, <i>Житије Светог Симеона</i> (одломак)	10
Свети Сава и ђаво, легендарна прича	15
Савине верије, народно предање	21
ИЗБОР ИЗ АУТОРСКЕ ПОЕЗИЈЕ О СВЕТОМ САВИ	
Матија Бећковић, <i>Прича о Светом Сави</i>	24
Десанка Максимовић, <i>Савин монолој</i>	28
ЕПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ ПОКОСОВСКОГ ТЕМАТСКОГ КРУГА	
Диоба Јакшића, народна епска песма	32
Смрт војводе Пријезде, народна епска песма	36
Смрт војводе Костице, народна епска песма	41
ЕПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ О ХАЈДУЦИМА И УСКОЦИМА	
Старица Новак и кнез Ђорђе, народна епска песма	47
Стари Вујадин, народна епска песма	52
Мали Радојица, народна епска песма	55
Иво Сенковић и ата од Рибника, народна епска песма	61
Ројсово Јанковић Стојана, народна епска песма	70
Тест 1	76

СВЕДОЦИ ПРОШЛОСТИ

Милан Ракић, <i>Божур</i>	78
Владислав Петковић Дис, <i>Међу својима</i>	82
Милутин Бојић, <i>Плава ћробница</i>	87
Милош Црњански, <i>Крф, ћлава ћробница</i>	93
Десанка Максимовић, <i>Кrvava baјka</i>	100
Dnevnik Ane Frank (odlomak)	104
Тест 2	109

ПОРУКЕ ПРОШЛОСТИ

Стефан Митров Љубиша, <i>Кањоши Маџедоновић</i> (одломак)	112
Вида Огњеновић, <i>Кањоши Маџедоновић</i> (одломак)	119
Радоје Домановић, <i>Вођа</i> (одломак)	126
Бранислав Нушић, <i>Власић</i> (одломак)	137
Јован Јовановић Змај, <i>Јулујунска јухаха</i>	146
Anton Pavlović Čehov, <i>Činovnikova smrt</i>	151
Кратке народне умотворине	156
Душан Радовић, <i>Афоризми</i> (избор)	158
Тест 3	161

СЕЋАЊЕ НА ДЕТИЊСТВО

Међеговић, народна бајка	164
Рабиндранат Тагор, <i>Папирни бродови</i>	172
Данило Киш, <i>Еолска харфа</i>	176
Алфонс Доде, <i>Последњи час</i>	182
Ефраим Кишон, <i>Подели ја владај</i>	189
Михајло Пупин, <i>Са јашњака до научењака</i> (одломак)	196
Градимир Стојковић, <i>Хајдук у Београду</i> (одломак)	200
Игор Коларов, <i>Дванаесто море</i> (одломак)	207
Душан Ковачевић, <i>Свемирски змај</i> (одломак)	213
Тест 4	220

СПИКЕ ПРИРОДЕ

Јован Дучић, <i>Подне</i>	222
Стеван Раичковић, <i>После кише</i>	227
Пеђа Милосављевић, <i>Пошера за њезажима</i>	231
Вислава Шимборска, <i>Облаци</i>	237
Петар Кочић, <i>Кроз међаву</i> (одломак)	240
Иван Сергејевич Тургенев, <i>Шума и стијена</i> (одломак)	248
Јелена Димитријевић, <i>Етиотајски музеј</i> (одломак)	254
Тест 5	259

СПИКЕ ИЗ МАШТЕ

Иво Андрић, <i>Јелена, жена које нема</i> (одломак)	262
Мирослав Антић, <i>Плави чуберак</i> (избор песама)	269
Корнелија Функе, <i>Srce od mastila</i> (odломак)	274
Душица Лукић, <i>Земља је у квару</i>	281
Дејан Алексић, <i>Људи који никада нису били деца</i>	288
Тест 6	294
Регистар појмова	296

ВОДИЧ КРОЗ УЦБЕНИК

Мотивациони увод у читање и локализација текста.

Истражујемо свет књижевног дела помоћу питања која усмеравају твоју пажњу на све оно што је важно за разумевање тог дела.

ПОРУКЕ ПРОШЛОСТИ

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ
ЈУТУТУНСКА ЈУХАХАХА

**ПОД
МИРИО
ВРСТА
САТИРИЧНО
ПЕСМО**

ЈУХАХАХА – мисли се да основни људска права загарантована уставом.
војевати – војити рат, учествовати у рату
крух – хлеб
јухуху – мисли се да порес
год – година
грохотати се смржати – грохотом, гласно, бучно се смржати

До сада си Јована Јовановића Змаја упознала/упознао као писца дејјих песама или песама које славе лепоту света, природе и живота. Међутим, Змај је писао и песме у којима је, на уметнички начин, кроз стихове, изражавао пестаглату.

са политиком свог времена. Јутутунска јухаха је песма утерена против владавине кнеза Михаила Обреновића. Обрати пажњу на необичан назив ове песме, нарочито на азбучне речи у наслову. Док читаши, размиши каква је њихова уметничка функција.

У краљевству Јутутуту
Крал трип ести Балакаха
Обећао свом народу
Да не дати јухахаха.

Само нека буду верни,
Нек војују овом круху,
Нека нуте и нек жмуре,
Нек глађају јухуху.

Носљани су Јутутуни,
Нлавали су јухуху,
Вутали су, жумрли су,
Војевали овом круху.

А пролећном сваког года
Попис с' на брег Балакаха,
На повиње громогласно
Добићете јухахаха!

Срећни су ти Јутутуни,
Срећан ли је Балакаха,
Кад их тако разнесели!
Иправна речи: јухахаха!

У краљу су јаке прси,
Гргат ли је балакаха
Кад повијче, брада с оре –
Јухахаха, хаха, хаха.

Сви се громотом смејат стану,
Све се тресе брат до брата,
А од смеха, тешка смеха,
За тробух се краљ хвата.

А шта им је тако смешно?
Ил' је смешан Балакаха?
Ил' су смешни Јутутуни?
Ил' је смешно јухахаха?

Све троје је доста смешно,
Погајнице Балакаха,
Кад озбиљно, милостиво,
Грогонори: јухахаха!

Срећни су ти Јутутуни,
Срећан ли је Балакаха,
Кад их тако разнесели!
Иправна речи: јухахаха!

Утици о прочитаном

Какав је утицај на тебе остварила Змајева песма? Да ли ти у њој нешто изненадило, зауčido или насмејalo? Због чега? Наведи стихове у којима си препознala/упознао ѡумор. Колико се ове песама разликује од других Змајевих песама које си читала/читао? Да ли си читала/читала прозна или поетска дета са сатиричном тематиком? Наведи пример. На који начин такве дела ослађају твоју читалачку пажњу? Да ли ти се довољају? Образложи свој одговор.

Истражујемо

У краљевству Јутутуту

Замисли и опиши краљевство Јутутуту. Џде се оно, у твојој машти, налази? Да ли си га сместила/сместио у неки одређени географски простор? Због чега? Развисли гаје јутутуту до године доба? Покупај да те асоцијације повежеш са смислом Змајеве сатиричне песме. Зашто крал обећава народу јухахаха? Чему јухахаха служи? Протумачи необично звучане ове повољене речи. Какве емоције она изазива? Због чега? Како краљ, али и његови поданици реагују на њеног обећана? Шта та реакција говори о једном владару? Због чега су краљеве речи *принзе*? Шта, на основу таквог поступања али и коментара, закључујеш о краљевом карактеру? Какве особине, по твом мишљењу, треба да има владар? Да ли те особине препознајеш код краља Балакахе? Објасни свој одговор.

Погледници су Јутутуни

Опини владанину краља Балакахе. Како се он односи према своим поданицима? Коју стилску фигуру песнички користи када описе као обузилог и милостивог? Објасни ћеш уметнички смисло у сатиричној песми. Шта гаје краљу једино важно? Протумачи симао петрових жеља. Чему служи јухуху? Обрати пажњу на значајне ове речи јухуху. Какве смисле изразиша тако необична реч? Објасни зашто је Змај употребио измишљену реч.

146

147

Објашњење непознатих речи и појмова.

Утици о прочитаном охрабрују те да опишеш свој доживљај прочитаног књижевног дела и слободно изнесеш своје мишљење и запажање.

Подсећање на појмове који су усвојени у претходним разредима.

Објашњење нових књижевних појмова које треба да усвојиш.

Звуци прошлости садрже занимљивости и питања на која се не очекује да одмах знаш одговор. До њега ћеш доћи читањем и истраживањем.

PORUKE PROŠLOSTI

Podsetnik

Dovani Bokacija,
Dekameron iz 1492.
godine

Autorska (umetnička) novela je kraća prozna vrsta. Ona najčešće nema mnogo događaja i likova, a radnja u joj se uglavnom ne grana i nemu različitim tokova se prelazi. Na kraju novele obično se dogodi i nekakav neочекivani preokret (obrт), koji radnju odvede u nekomo smjeru kojem se nismo nadali. Taj obrт može biti duhoviti, ali i tuzan, tako su naziv pripovetka i novela skoro sinonimi, novela je obično kraća i dramatičniji pripovetka, tako da se nekada i kaže kratka priča. Izraz novela vodi poreklo iz italijanske književnosti. Izvorno se pojma novle odnosio na kratku, napetu, uzbudljivu renesansnu priču iz Dekamerona Dovajca Bokacea.

Pošto su pripovetka i priča u našoj tradiciji, a novela je preuzeta iz drugih književnosti, možeš prednost dati i izrazima pripovetka i kratka priča, a ako hoćeš možeš da kažeš i novela.

Zvuci znanja

Unutrašnji monolog je posebna vrsta oblike kazuvanja. On predstavlja neizgovorno razmišljanje junaka, kao da razgovara sa samim sobom. To na poseban način može da dočara njegovo pre svega psihičko stanje ili kako on viđi samoga sebe i kako se osese. S obzirom na to da je reč o jednoj vrsti monologa, uvek je u 1. licu bez obzira na ostale forme pripovедanja u kojima se može javiti unutrašnja perspektiva u oblikovanju lika.

Unutrašnji monolog prati tok junakovih misli, onako kako se one nižu i padaju na pamet, bez ikakvog reda i međusobne povezanosti. Kada razmišljaju o nečemu – u sebi, zapisivanjem ih misli sačiniceš unutrašnji monolog.

Upoznaj autora

Anton Pavlovic
Čehov

Anton Pavlovič Čehov je rođen 1860. godine u Tarantrogu, u Rusiji. Jedan je od najpoznatijih svetskih pisaca, čuvan po pripovetkama i drammaima. Po profesiji je bio lekar, ali je skoro čitav život posvetio pisanju i književnosti. Inspiraciju za rad tražio je putujući. Obišao je Hongkong, Singapur, Burmu, Beć, Veneciju, Firencu i Nicu. Na svom putovanju, nedaleko od Moskve, otvorio je školu za seoske decu i besplatno je lečio siromašne. Tu je i napisao svoje čuvene drame: *Ujka Vanya, Višnjici, Tri sestre, Galebi i druge*. Neke od najpoznatijih Čehovjevih novela i pripovetaka su *Dama s peštancom*, *Ostrov Sahalin*, *Ogrozd i druge*. Umro je 1904. godine u Baden-Badenu, u Nemačkoj, gde je boravio zbog lečenja od tuberkuloze. Sahranjen je u Moskvi.

154

155

Упознај аутора је позив да сазнаш више о писцима чија дела читаш.

Zvuci prošlosti

Ruska književnost спада у једну од најбогатијих и најценjenijih književности у свету. Руски писци познати су широм планете, njihova dela се екранизују из деценије у деценију, што говори о њиховој popularnosti и универзалности. Поред Антона Павловића Чехова, велика имена руске literature су Александар Сергејевич Пушкин, Николај Василjević Gogolj, Lav Nikolajević Tolstoј, Јевдор Михајlović Dostojevski i dr.

Sa književnim ostvarenjima ruskih klasičika upoznaćeš se u средњој школи. У делima svih ovih pisaca појављује се једна osobenost која је карактеристична за руску književnost, и јавља се и у другим svetskim književnostima. Reč је о појави да pisci svojim imanicima често дaju имена prema dominantnoj karakternoj osobini. То у svojim delima примењива и Чехов. Тако се у имену главног junaka pripovetke *Činovnikova smrti* sakrila reč koja metaforično oslikava njegov karakter. Istraži шта значи реč која се криje u prezimenu главног junaka.

A) krv B) crna V) crven Jak G) čovekolik

Zaokruži slovo ispred tačnog odgovora.

Aleksander Puškin, Nikolaj Gogolj, Lav Tolstoј i Fjodor Dostojevski

Domaći zadatak

Činovnikov život

Уколико voliš da pišeš i da izmišljaš priče, izaberite jednu od ove dve mogućnosti. Jedna je da napišeš priču u kojoj ćeš da opisćeš činovnikov život. Potriudi se da u njoj osmisliš situacije koje bi opravdale njegov ponosa u Čehovjevoj noveli. Posebno obrati pažnju na detalje iz njegovog poslovnog života. Uloga generala Brizalova, takođe, veoma je važna u gradjenju karaktera glavnog junaka. Druga mogućnost koju možeš da izaberesh jeste da dopišeš drugačiji završetak noveli. Početna situacija i karakteri moraju biti isti. Izaberite trenutak u komе će stvari početi da se odvijaju u drugačijem smjeru. U skladu sa svojom pričom, izmislite i nov naslov novele. Ne zaboraviti da u priči (koju god verziju da izaberete) morate istaći pouku. Svoju priču pročitajte pred određenjem. Ako se još neko iz razreda определи за овај zadatak, izaberite najuspešniji.

Домаћи задатак те подстиче да на другачији и креативан начин истражиш, допуниши и обогатиш сазнања до којих си дошла/дошао на часу. У договору са наставницом/наставником, одабери задатак у вези са књижевним делом које ти се допадне. Важно је да тај задатак на најбољи начин представи твој таленат.

Решавајући питања у тестовима, подсетићеш се онога што си научила/научио и проверићеш стечено знање.

ТЕСТ 2

1. Подвучи назив песме која је по књижевној врсти елегија.

- Крвава бајка Божур Меху својима Плава гробница

2. Заокружи слова испред књижевних дела која се односе на Други светски рат.

- а) Крф, плава гробница
 б) Крвава бајка
 в) Божур
 г) Јанецик Ане Франк

3. У наведеним стиховима из песме Милана Ракића *Божур подвучи* опкорачење.

Како је лепа ова ноћ! Где, свуда,
С тополе, раста, багрема и дуда,
У млађинсма златокосим пада,
Несуштавствена месечина. Сада,

Над ливадама где трава мирише,
У расцветаним гранама, сврх пљива
Које се прне после бујне кине,
Велика душа месечена спина.

1

4. Па основу описа препознај књижевнонаучну врсту.

Запис о догађајима из одређеног периода живота. Уобичајено је да се пише скоро спаког дана, или у оним данима када се догађа нешто вредно записивања. Сваки запис прати датум када је нешто настало, односно када је написано. Описано догађаји су они у којима је атор и сам учествовао, па запис содржије субјективност. Ова књижевнонаучна врста се јавља у 16. веку, а нарочито је била популарна у 18. веку.

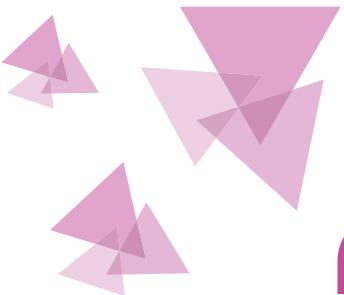
1 Књижевнонаучна врста је _____.

109

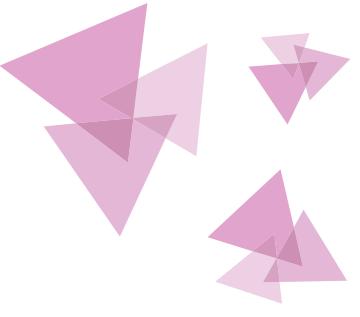
На крају читанке налази се регистар појмова који се у њој помињу.

РЕГИСТАР ПОЈМОВА

A * алегорија, 74 * алтерација, 148 * асонанца, 148 * аутобиографија, 198 * ауторска (уметничка) новела, 154 * афоризам, 159 B * везани стих, 224 * венад: приповедак или приповедни венад, 194 G * градаџија, 39 * дидасказије, 143 D * дијалог, 124 * дневник, 107 * драма у ужем смислу, 121 * драмска радња, етапе, 144 * драмска ситуација, 124 E * епизода, 218 Ж * житије, 13 З * загонетке, 157 I * идејни слој књижевног дела, 90 * изреке, 156 * иронија, 135 J * карактеризација, 117 * језичка карактеризација, 117 * етичка (морална) карактеризација, 117 * социјална карактеризација, 117 * психолошка карактеризација, 117 K * катреи, 84 * комедија, 143 * композиција, 180 L * легендарна прича, 19 * легенде и предања, 19	M * метафора, 74 * мисаона (рефлексивна) песма, 229 * монолог, 124 * мотив, 224 * главни мотив, 224 * динамички мотив, 226 * споредни мотив, 224 * статички мотив, 246 H * народна бајка, 169 * народно предање, 23 * научнофантастична прича, 286 O * описна (дескриптивна) песма, 225 * опкорачење, 80 * песма у прози, 173 * питалице, 157 * покосовски тематски крут, 34 * пословице, 156 * приповедање у првом лицу, 187 * приповедање у трећем лицу, 117 * путопис, 97 P * рефрен, 90 * роман, 206 C * сарказам, 135 * сатира, 135 * сатирична песма, 148 * сикже, 187 * слободни стих, 229 У * унутрашњи монолог, 154 * ускотичке епске народне песме, 68 Ф * фабула, 187 X * хайдучке песме, 50 * хронолошко приповедање, 246 Ц * хумор, 135

ДРЕВНА ПРОШЛОСТ

СВЕТИ САВА

ЖИТИЈЕ СВЕТОГ

СИМЕОНА

(ОДЛОМАК)

Житије Светог Симеона је посебна врста биографије Стефана Немање коју је написао његов син, Свети Сава. Такве биографије светаца писане су у средњем веку и представљају веома важан жанр старе књижевности који се зове житије. У одломку који је пред тобом описаны

су одлазак Стефана Немање на Свету Гору, где се замонашио и узео име Симеон, и његов ктиторски рад – рад на оснивању и подизању манастира. Док читаш овај одломак, обрати пажњу на опис како оistarелог Симеона напушта здравље и посебну пажњу посвети његовим речима које упућује сину, Светом Сави.

блажени –
добродушан,
испуњен благошћу и
врлином

преподобни – свети,
пресвети, праведни

Ватопед – манастир
на Светој Гори

заблудело (јагње)
– залутало, грешно
(јагње); онај који је
погрешио, скренуо
са правог пута

целовавши –
пољубивши

кир – господин на
грчком језику

устројење

– оснивање,
организовање

неметежни – без
гужве, пометње,
комешања

отаџство –
домовина, отаџбина

Милеје – манастир
на Светој Гори

А он, блажени, дође у Свету Гору месеца новембра 2. дана. Богоносни и преподобни оци, који живљаху у Светој Гори, примише га с радошћу и с великим почашћу. Прво се усели у манастир Ватопед, јер ту и нађе жељено, заблудело јагње; и целовавши га и узвеши га на своје раме, како доликоваше, и постави га себи у службу.

И оставши ту мало времена, овај блажени хтеде да као што и овде оправда царство своје, тако и тамо зажеле да нађе место спасења свима који долазе одасвуд. И измоли од цара кир Алексе, пријатеља свога, пусто место ради устројења манастира у Светој Гори. И узе мене грешнога из Ватопеда у место то, и уселисмо се. И преподобни отац наш остале са мном у Светој Гори годину и пет месеци.

[...]

И стиже на ливаду мира, међу дрвета красна узрастом и плодовима на којима поју слатке птице, где слушавши и поживе мирним и неметежним и богоугодним животом, укоренивши се добро у правој вери и светло сијајући, стојаше као дивно дрво у добром пристаништу, то јест Светој Гори. А посред ове нађе неког жељеног монаха као слаткогласну птицу и пустинољубну грлицу, милу утеху христољубиву старцу, и некада од њега отхрањено јагње, изданак од плода његова и цвет од корена његова, а ту је и добри мирис. Јер, ваистину, зажеле и почину на ливади красној, на којој појаше птица мењајући гласове, и насићиваše се са пет премудрих чула: гледањем, слушањем, мирисом, гласањем и додиром птице. Јер изиђе из отаџства свога на ону свету ливаду, то јест у Свету Гору, и нађе некадашњи манастир, то јест Милеје, Ваведење свете и преславне Владичице

 Манастир Ватопед,
Света Гора

Ваведење пресвете Богородице –

један од највећих хришћанских празника посвећених Богородици. Слави се као успомена на дан кад је Богородица у пратњи својих родитеља Јоакима и Ане први пут уведена у храм Божји.

работати – радити
преизобилно –
много

устројити – основати,
организовати,
подићи
пресахнути –
пресушити
источник – извор,
врело

веће – обрве

развраћен – развратан,
неморалан

вазљубљено –
вољено

разлучење –
растављање,
раздавање

Богородице, разваљен сасвим од безбожних ратника. И други већи подвиг узе и потруди старост своју, и мене, ако и недостојна, кога је имао код себе где му работа. Као што овде обнови и устроји све, тако и то свето место подиже, да нас ни тамо не лиши обновљења и помена и уточишта.

И скупивши ту довољно монаха, постави некога преподобнога мужа по имениу Методија монаха. И управивши све што је на довољство манастиру и онима који живе у њему, остале ту осам месеци, вршећи подвиге и неисказана духовна дела, која не може исказати човечји ум. Јер не само ту у манастир свој него и у свој тој Светој Гори и свима ту манастирима даде преизобилне милостиње, на помен себи и свему своме наследству.
[...]

У 7. дан месеца фебруара поче часна старост његова нешто мало слаби-ти. И ту одмах блажени старац господин Симеон позва мене недостојнога и у сваком погледу умањенога, и поче ми са тихошћу говорити свете и часне и слатке речи:

„Чедо моје слатко и утехо старости моје, сине, слушај моје речи, при-клони ухо своје ка мојим речима и нека не пресахну источници живота твога, сачувај их у своме срцу. Јер су живот свима који их налазе. Сваким чувањем чувај срце своје, јер су од њих исходишта живота. Уклони од себе оштра уста и увредљиве усне далеко од себе одбаци. Очи твоје нека право гледају и веће твоје да мигом указују на оно што је праведно. Право ходи ногама својим и испољавај путеве своје. Не скрећи ни десно ни лево, јер путеве који су десно зна Бог, а они слева су развраћени.”

[...]

И подигавши руке своје блажени, положи их на врат мој грешни, и поче плакати жалосно, и слатко целовање дарујући ми поче говорити: „Чедо моје вазљубљено, светлости очију мојих, и утехо и чувару старости моје. Ево већ приспе време нашег растанка. [...] А ти, чедо, не тугуј гледајући моје разлучење, јер ова је чаша свима заједничка. Јер ако се овде растајемо, тамо ћемо се опет састати, где више нема растанка.”

(превели Лазар Мирковић и Димитрије Богдановић)

Утисци о прочитаном

Изнеси утиске о прочитаном одломку. Издијо делове текста који су ти се нарочито допали. Објасни свој избор. Какав утисак је на тебе оставио старији, посебно украшени стил којим Свети Сава пише? Ко је више привукао твоју пажњу – Свети Симеон и његови поступци или Свети Сава и начин на који описује оца? Због чега?

Истражујемо

Свети Симеон

Подсети се наученог или прочитаног о породици Немањића. Размисли због чега су монаси дочекали Симеона са радошћу. Како се Симеон осећа због доласка на Свету Гору? Зашто монаси Симеона дочекују са почастима? Шта нам то говори о Симеоновим особинама? Колико дugo Симеон борави на Светој Гори? Каквим пословима се бави за то време? Објасни важност и вредност тих послова. Да ли су ти послови значајни само за породицу Немањића? Због чега? На који начин ти доживљаваш вредност и важност немањићких задужбина? Шта нам те задужбине и данас значе и зашто их чувамо?

Болovanje

Како се Свети Симеон обраћа сину? Шта такво обраћање говори о односу оца према сину, али и сина према оцу? Издијо најважније поруке Светог Симеона Сави. Где Свети Симеон жели да Сава сачува његове слатке речи? Због чега? Размисли зашто Сава ћути крај очеве болесничке постеље. Колико су теби близске Симеонове поруке упућене Сави? Да ли оне важе и у данашњем времену? Објасни своје мишљење.

Свети Сава

Док говори о свом оцу, Сава себе назива заблуделим јагњетом, грешником и особом која је недостојна наспрам лика његовог оца Симеона. Да ли је заиста тако или је то

величанствен пример скромности? Размисли због чега Сава себе тако доживљава и шта нам то говори о Светом Сави. Покушај да објасниш како он посматра свог оца. Ка-кva осећања, осим љубави сина према оцу, испуњавају Савино срце док посматра Симеона? Шта Сава учи из поступака свог оца? Размисли колико је важно да имамо праве узоре пред собом. Које вредности и врлине опажаш и усвајаш из своје породице?

Света Гора

Обрати пажњу на део текста у ком је описана Света Гора. Издијо лепоте светогорског пејзажа. Која су чула укључена у опажање светогорских красота? Због чега је важно да светогорско окружење буде *нemейежно*, тј. да нема буке, гужве, комешања? Како Сава представља себе у том пејзажу? Размисли о значењу именица и придева које користи. Објасни њихов смисао. Како замишљаш Свету Гору? Шта знаш о њој са фотографија и из књига? Доведи своје утиске у везу са Савиним описом. Постоји ли сличност? Објасни свој одговор.

Житије

У уводном тексту си прочитала/прочитао да је житије биографија, обично неког владара или црквеног поглавара. Размисли због чега су се писала житија. Шта је, по твом мишљењу, био Савин циљ када је писао биографију свога оца? Зашто је важно да читамо или познајемо биографије значајних људи из прошlosti?

Упознај аутора

Свети Сава, пре замонашења Растко Немањић, био је трећи и најмлађи син Стефана Немање и његове супруге Ане. Родио се око 1175. године. Као дечак, са 17 година, по легенди, бежи из родитељског дома на Свету Гору, а заправо је тамо отишао тражећи духовни живот. На Светој Гори се замонашио и добио монашко име Сава. Године 1219. рукоположен је за првог архиепископа самосталне српске цркве. Свети Сава се бавио и просветитељским и књижевним радом. Први је српски средњовековни писац чија нам је биографија позната и писац је првих оригиналних дела у српској средњовековној књижевности. Последњих пет година свог живота провео је путујући у Свету земљу. На једном од тих путовања 1237. године разболео се и умро у бугарском месту Велико Трново. Године 1237. Савине мошти пренете су у манастир Милешеву, а 1594. Синан-паша је, да би се осветио Србима због непокорности, учинио незамисливо светогрђе и насиље – спалио је Савине мошти на Врачару, на месту где се данас налази Храм Светог Саве. Од 1840, након што је Србија стекла аутономију, Савиндан се слави 27. јануара као школска слава. То је дан просвећености, образованости и духовног уздизања свих Срба и свих грађана који живе у српским земљама одређеним заједничком традицијом.

Свети Сава

Стеван Алексић,
Спаљивање моштију
Светог Саве

Звуци знања

Житије је прозни књижевни жанр. У житију се описује живот (биографија) владара и црквених поглавара. На грчком се овај жанр звао **хагиографија**. То је посебна врста средњовековне прозе у којој су описивани животи светаца.

Житија су била нарочито популарна у византијској и словенској књижевности средњег века. Најстарије житије словенске књижевности, из друге половине 9. века, посвећено је првим просветитељима – Ђирилу и Методију. У српској средњовековној књижевности поред Светог Саве познати писци житија били су Доментијан и његов ученик Теодосије. Чувено је и *Житије деспоја Стефана Лазаревића*, које је написао Константин Филозоф.

Звуци прошлости

Ономастика је део науке о језику која се бави проучавањем личних имена – антропонима (имена, презимена и надимака) и топонима (имена места). Подсети се песме *Свейи Сава* коју је написао Војислав Илић, а коју си читала/читао у шестом разреду. Уз ову песму, у **Звуцима прошлости**, открила/открио си да лично име Сава значи – праведан. Лично име Стефан, име Савиног оца, врло је често не само у српском народу. Име је грчког порекла, а његово значење стоји у вези са оним што Стефан Немања јесте био у српској историји и култури, а оно значи:

- A)** моћ, власт **B)** круна, венац **C)** светлост, сигурност

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

Стефан Немања,
Црква Богородице
Љевишке, Косово
и Метохија

Домаћи задатак

Причаћу вам о...

Сигурно си упозната/упознат са причама о појединим члановима своје породице. Издвој једног од њих чију животну судбину сматраш нарочито узбудљивом, занимљивом или поучном. Састави кратку биографију коју можеш илустровати фотографијама, разгледницама, писмима или другим детаљима које сматраш важним или лепим. Свој рад запиши у свеску, направи плакат или искористи презентацију, а затим, на ЧОС-у представи разреду свог члана породице. Заједно са другарима из одељења прокоментариши свој рад. Провери да ли и други одабрану биографију сматрају занимљивом и поучном.

Пренећу вам утиске...

Света Гора је одувек привлачила пажњу не само људи који су предани и посвећени вери већ и других посетилаца.

Ако си некада био на Светој Гори или си са родитељима или на екскурзији посетио неки манастир или било које друго свето место, напиши састав о тој посети и пренеси утиске остатку одељења. Издвој време да одговориш на питања својих другара. О томе, осим на часу српског језика, можеш говорити и на часу верске наставе у договору са наставницом/наставником.

Манастир Хиландар, Света Гора

DNEVNIK ANE FRANK

(ODLOMAK)

Fna Frank je devojčica koja je silno želela da postane pisac. Za svoj trinaesti rođendan dobila je od roditelja dnevnik. U njega je počela da beleži, obraćajući se izmišljenoj drugarici Keti, sve što se dešavalo u životu jedne devojčice koja ide u školu, ima stariju sestru Margo, voli da čita i uživa na suncu. A onda je počeo Drugi svetski rat. Odjednom postaje važno to što je Ana Jevrejka. Sa porodicom se iz Nemačke, bežeći od fašizma, seli u Holandiju, u Amsterdam. U julu 1942. godine nemački fašisti

mnoge Jevreje koji žive u Amsterdamu hapse i sprovode u koncentracione logore. Anina porodica utočište nalazi u tajnom skrovištu – na tavanu jedne zgrade. Tu su proveli 26 meseci, sve dok ih nisu otkrili i odveli u koncentracioni logor. Tamo je Ana i umrla u martu 1945. godine, samo nekoliko nedelja pre oslobođenja logora i kraja Drugog svetskog rata. Pročitaj odlomak iz Aninog *Dnevnika*. Obrati pažnju na Anina osećanja kada shvati da opasnost kuca i njenoj porodici na vrata.

Draga Keti,

Sreda, 8. jul 1942.

Izgleda kao da su godine prošle između nedelje i današnjeg dana. Šta se sve nije desilo za to vreme, baš kao da se ceo svet okrenuo glavačke. Ali ja sam još živa, Keti, a to je najglavnije, kaže tata.

Da, ja sam još živa, ali ne pitaj gde i kako. Ne bi razumela ni reči, zato će ti najpre ispričati šta se desilo u nedelju po podne.

U tri sata (Hari je tek bio otišao, a trebalo je da dođe opet kasnije) neko je zazvonio na ulaznim vratim. Ja sam se izležavala na terasi na suncu čitajući, pa nisam ni čula. Trenutak kasnije Margo se pojavi na kuhinjskim vratima vrlo uzrujana. – SS-ovci su poslali poziv za tatu – prošapta. – Mama je otišla već do g. Van Dana. – (Van Dan je tatin prijatelj koji radi sa njim u preduzeću) Prepala sam se od poziva, svako zna šta to znači. Predstavljala sam sebi koncentracioni logor i samice – zar da dozvolimo da tata onamo dospe? – Razume se, on neće ići – izjavlja Margo, dok smo zajedno čekale. – Mama je otišla do Van Danovih da vidi možemo li već sutra u skrovište. I Van Danovi će sa nama, tako da će nas ukupno biti sedmoro. – Čutanje. Nismo više bile u stanju da razgovaramo. Pomisao na tatu, koji je, ne sluteći ništa, otišao da obide neke poznanike u Jevrejskom domu staraca; čekanje da se vrati mama, vrućina, neizvesnost – sve nas je to držalo u nemom strahu.

Odjednom odjeknu zvonce opet. – To je Hari – rekoh. – Ne otvaraj – Margo me zadrža, ali to je bilo izlišno jer smo čuli mamu i g. Van Dana kako dole razgovaraju sa Harijem, a onda njih dvoje uđoše i zatvorile vrata za sobom. Svaki put kad bi zvonce zazvonilo, Margo ili ja tiho bismo sišle dole da vidimo da nije tata, ne otvarajući nikom drugom.

Originalna stranica iz
Dnevnika Ane Frank

SS-ovci – dobrovoljačka organizacija u vreme vladavine Adolfa Hitlera zadužena za sproveđenje rasnih zakona i zločina nad civilima tokom Drugog svetskog rata

izlišno – nepotrebno, suvišno

odagnati – odbaciti, odbiti

Margo i mene poslali su iz sobe. Van Dan je htio da razgovara sa mamom nasamo. Dok smo čekale u našoj spavaćoj sobi, Margo mi je rekla da poziv nije bio za tatu, već za nju. Ja sam se prepala još više i počela plakati. Njoj je 16 godina. Zar zaista odvode tako mlade devojke same? Ali, hvala bogu, ona neće otići, mama je sama to rekla; mora da je tata to imao na umu kad je govorio da treba da se sklonimo.

Sakriti se – kuda li ćemo ići, u grad ili na selo, u neku kuću ili kolibicu, kada, kako, gde? ...

To su bila pitanja koja nisam smela postavljati, ali koja nisam mogla odagnati iz pameti. Margo i ja počele smo da pakujemo najnužnije stvari u svoje školske torbe. Prvo što sam stavila bio je ovaj moj dnevnik; zatim uvijači za kosu, maramice, školske knjige, češalj, stara pisma. Stavljalaa sam unutra nemoguće stvari, s obzirom da odlazimo u skrovište. Ali nije mi žao, uspomene za mene znače više nego haljine.

U pet sati tata najzad stiže, te smo telefonirali g. Kophesu da svrati do nas još večeras. Van Dan je otišao po Mip. Mip je još od 1933. radila sa tatom u preduzeću i bila blizak prijatelj, kao i njen mladoženja Henk. Mip je došla i odnela u svojoj tašni nešto cipela, odela, kaputa, rublja i čarapa, obećavši da će se uveče opet vratiti. Tada zaneme čitava kuća; nikome od nas nije se jelo, još je bila vrućina i sve je bilo neobično. Našu veliku sobu na spratu smo izdali nekom g. Hautsmitu, čoveku od tridesetak godina, koji se bio razveo od žene i koji, po svemu sudeći, ove večeri nije imao namjeru da nikud izade. Prosto ga se nismo mogli otarasiti a da ne budemo neučtivi; vrteo se tu do deset. U 11 su stigli Mip i Henk van Santen. Opet su čarape, cipele, knjige i rublje nestali u Mipinoj torbi i Henkovim dubokim džepovima, a u pola dvanaest i njih je nestalo. Bila sam mrtva umorna. I mada sam znala da će to biti poslednja noć u mom sopstvenom krevetu, odmah sam zaspala i nisam se probudila sve dok me nije mama sutradan ujutru u pet i po pozvala. Srećom, nije bila takva vrućina kao u nedelju; topla kiša neprekidno je sipala čitavog dana. Obukli smo se kao da idemo na Severni pol, samo da što više odela ponesemo sa sobom. U našoj

Ana Frank
kao devojčica

situaciji, niko od Jevreja ne bi se usudio da se pojavi na ulici sa koferom punim odela. Obukla sam dve košulje, tri para gaćica, haljinu, povrh toga suknu, jaknu, mantil, dva para čarapa, duboke cipele, vunenu kapu, šal i još svašta; skoro sam se ugušila pre nego što smo pošli (no niko me o tome nije pitao).

Margo je napunila svoju torbu školskim knjigama, uzela bickl i pošla za Mip u nepoznato – nepoznato bar što se mene tiče. Naime, još uvek nisam znala gde je to tajanstveno mesto koje treba da nas primi. U sedam i po vrata se zatvoriše iza nas. Jedini stvor sa kojim sam se oprostila bilo je moje malo crno mače. Biće mu dobro kod suseda. To je sve bilo napisano u pismu adresovanom na g. Hautsmita.

U kuhinji je ostalo pola kilograma mesa za mačku, nerasprenjen sto od doručka, nenamešteni kreveti, sve ostavljeno tako da se dobije utisak da smo pošli navrat-nanos. Ali nama nije bilo stalo do utisaka; želeli smo jedino da odemo, da pobegnemo i bezbedno stignemo – ništa drugo. Nastaviće se sutra.

Tvoja Ana

(prevela Milica Čubrović)

Muzej Ane Frank, unutrašnjost kuće

Utisci o pročitanom

Kakva osećanja u tebi izaziva pročitani tekst? Koji deo dnevničkog zapisa smatraš najpotresnijim? Zbog čega? Šta na osnovu toga zaključuješ o dnevniku? Kakav je to žanr? Na kakva te je razmišljanja podstakla Ana i njena sudbina? Možeš li da dovedeš u vezu Aninu sudbinu sa sudbinom kragujevačkih đaka o kojima si čitala/čitao u *Krvavoj bajci* Desanke Maksimović? Obrazloži svoj odgovor.

Istražujemo

Kao da se ceo svet okrenuo glavačke

Gde se Ana nalazi u trenutku kada piše svoj dnevnik? Kako je tu dospela? Koji događaj je u Ani izazvao osećaj da se ceo svet okrenuo naglašavačke? Zbog čega Ana misli da SS-ovci šalju poziv za njenog tatu? Razmisli kako se Ana oseća u trenutku kada čuje zvono na ulaznim vratima. Opiši njeni stanje onako kako ga ti zamišljaš. Kakvo će saznanje naročito potresti Anu? Objasni zbog čega. Kakva suzbina čeka Anu i njenu porodicu ukoliko ih SS-ovci odvedu? Razmisli o ideji da ljudi stradaju samo zato što su druge vere, pripadaju drugom narodu ili imaju drugu boju kože. Objasni svoje stavove u odnosu na takve ideje. Zbog čega ih smatraš opasnim? Kuda takve ideje mogu odvesti čoveka, pa i ceo svet? Na koji način bi se ti borila/borio protiv takvih ideja? Postoji čak i čitav pokret koji hoće da ospori činjenicu da je Ana Frank zaista postojala i vodila dnevnik. Takvi pokreti se zovu revizionisti jer hoće da revidiraju (promene, preokrenu) istoriju i utvrđene činjenice. Šta misliš o tome? Kakvu to opasnost predstavlja?

Uspomene za mene znače više nego haljine

Obrati pažnju šta Ana i njena sestra Margo pakuju za sklonište. Koje stvari su im važne i dragocene? Razmisli zbog čega pakuju školske knjige? Zašto Ana ne nosi svoje haljine sa sobom?

Zbog čega se Anina porodica obukla kao da ide na Severni pol? Iz kog razloga ne smeju stvariti da prenesu u koferima? Razmisli zašto stan napuštaju u ranim jutarnjim časovima. Ko im pomaže da se domognu skrovišta? Na koji način će ta pomoći biti neophodna i u danima koji tek dolaze? Šta je Ani i njenoj porodici potrebno da bi preživeli u skloništu? Kakve osobine poseduje Mip i njen mladoženac Henk kada pomažu Ani i njenoj porodici? Da li je ta pomoć za njih dvoje opasna? Na koji način?

Kako tumačiš Aninu tvrdnju da je još živa i da je to najvažnije? Na koji je način Ana, po tvom mišljenju, provodila dane u tajnom skrovištu na tavanu? Zapamti svoj odgovor i odgovor tvojih drugara pa ga uporeди sa onim što ćeš pročitati u *Dnevniku Ane Frank*.

Zvuci znanja

Dnevnik je zapis o događajima iz određenog perioda života. Uobičajeno je da se dnevnik piše skoro svakog dana, ili u onim danima kada se događa nešto vredno zapisivanja. Dnevničke beleške su često manje celine. Svaki zapis prati datum kada je nešto nastalo, odnosno kada je napisano. Opisani događaji su oni u kojima je autor i sam učestvovao, pa dnevničke zapise odlikuje subjektivnost. Forma dnevnika se javlja u 16. veku, a naročito je bila popularna u 18. veku. Najpoznatiji dnevnik na svetu upravo je *Dnevnik Ane Frank*. Prvi put je štampan 1947. godine. Ovo delo je i dramatizovano i ekranizovano. Prevedeno je na skoro sve svetske jezike. U srpskoj književnosti poznati su dnevnički zapisi pesnika Laze Kostića ili pesnikinje Milice Stojadinović Srpskinje, a u novije vreme Aleksandra Tišme. Roman *Dnevnik o Čarnojeviću* Miloša Crnjanskog ne samo što ima dnevnik u naslovu već je jednim delom i nastao od dnevnika koji je Crnjanski vodio tokom Prvog svetskog rata.

Zvuci prošlosti

Godine 1989. pojavila se prva u seriji knjiga koja će vrlo brzo osvojiti čitalačku pažnju tinejdžera širom sveta. U pitanju je bio jedan dnevnik i, kao svaki dnevnik, morao je biti tajni. Vlasnik tog dnevnika, tj. onaj koji piše o sebi, svojim roditeljima, svom psu, svojim prvim ljubavima jeste jedan dečak, tinejdžer. Autorka tih knjiga zove se Sju Taunzend, a dečak, čije se ime nalazi i u naslovu knjige, tj. dnevnika jeste:

- A) Hari Poter B) Bilbo Bagins C) Adrijan Mol D) Toma Palčić**

Zaokruži **slovo** ispred tačnog odgovora.

Domaći zadatak

Matilda i Breda
Kalef

Bilo jednom u Beogradu

U dogovoru sa nastavnicom/nastavnikom srpskog jezika, istorije ili gradanskog vaspitanja organizuj projekciju filma *Matilda Kalef – Tri obećanja*. U pitanju je film koji govori o dve jevrejske devojčice koje odrastaju u Beogradu za vreme Drugog svetskog rata. Stradanje Jevreja preživele su zahvaljujući svešteniku katoličke crkve u Beogradu, a jedna od sestara, kasnije, posle rata postaće čuvena operska pevačica. Nakon projekcije organizujte razgovor o filmu, podelite svoje utiske, a ko želi, može da napiše i sastav u kom bi upozorio film sa *Dnevnikom Ane Frank*.

Kuća Ane Frank

Na mestu gde je nekada bila kuća Ane Frank, odnosno gde se Ana skrivala sa svojom porodicom u Amsterdamu danas se nalazi muzej. Dok se ne ukaže prilika da odemo do Amsterdama i obiđemo ovaj izuzetan muzej, internet i računar nam mogu pomoći. Virtuelna šetnja ovim muzejom moguća je uz pomoć linka <https://www.annefrank.org/en/anne-frank/secret-annex/>.

Muzej Ane Frank, unutrašnjost kuće

ТЕСТ 2

1. Подвуци назив песме која је по књижевној врсти елегија.

- 1 Крвава бајка Божур Међу својима Плава ћробница

2. Заокружки слова испред књижевних дела која се односе на Други светски рат.

- a) Крф, Јлава ћробница
б) Крвава бајка
в) Божур
г) Дневник Ане Франк

3. У наведеним стиховима из песме Милана Ракића **Божур подвуци** опкорачење.

Како је лепа ова ноћ! Гле, свуда,
С тополе, раста, багрема и дуда,
У млазевима златокосим пада,
Несуштаствена месечина. Сада,

Над ливадама где трава мирише,
У расцветаним гранама, сврх њива
Које се црне после бујне кишне,
Велика душа месечева снива.

4. На основу описа препознај књижевнонаучну врсту.

Запис о догађајима из одређеног периода живота. Уобичајено је да се пише скоро сваког дана, или у оним данима када се догађа нешто вредно записивања. Сваки запис прати датум када је нешто настало, односно када је написано. Описани догађаји су они у којима је аутор и сам учествовао, па записе одликује субјективност. Ова књижевнонаучна врста се јавља у 16. веку, а нарочито је била популарна у 18. веку.

1 Књижевнонаучна врста је _____.

5. Прочитај биографску белешку. Упиши име и презиме писца на кога се она односи.

Један је од највећих писаца у историји српске и европске књижевности. Рођен у Чонграду, 1893. године. Он се као велики писац остварио у најразличитијм жанровима. Његова позната дела су збирка песама *Лирика Итаке*, романи *Дневник о Чарнојевићу*, *Сеобе*, *Друга књића Сеоба*, *Роман о Лондону*, путописи *Писма из Париза*, *Љубав у Тоскани*. Познат је и као аутор монографије о Микеланђелу и као састављач антологија кинеске и јапанске лирике.

1 Име и презиме писца: _____

6. У стиховима песме Владислава Петковића Диса *Међу својима* одреди место цезуре.

1 Код вас је пролеће. Дошле су вам ласте.

Оживеле воде, ћурђевак и руже.

7. Прочитај стихове песме Милутина Бојића *Плава гробница* и одреди врсту строфе и врсту риме.

То је храм тајанства и гробница тужна
За огромног мрџа, ко наш ум бескрајна.
Тиха као поноћ врх острвља јужна,
Мрачна као савест, хладна и очајна.

Врста строфе: _____

Врста риме: _____

Бодови	7, 6	5	4	3	2, 1
Оцена	5	4	3	2	1

ЈОВАН ЈОВАНОВИЋ ЗМАЈ

ЈУТУТУНСКА ЈУХАХАХА

До сада си Јована Јовановића Змаја упознала/упознао као писца дечјих песама или песама које славе лепоту свете, природе и живота. Међутим, Змај је писао и песме у којима је, на уметнички начин, кроз стихове, изражавао неслагање

са политиком свог времена. *Јутутунска јухахаха* је песма уперена против владавине кнеза Михаила Обреновића. Обрати пажњу на необичан назив ове песме, нарочито на звучање речи у наслову. Док читаши, размисли каква је њихова уметничка функција.

јухахаха – мисли се на основна људска права загарантована уставом

војевати – водити рат, учествовати у рату

крух – хлеб

јухухуху – мисли се на порез

год – година

протом се смејати – грохотом, гласно, бучно се смејати

У краљевству Јутутуту
Краљ трин'ести Балакаха
Обећао свом народу
Да ће дати јухахаха.

Само нека буду верни,
Нек војују о свом круху,
Нека ћуте и нек жмуре,
Нек плаћају јухухуху.

Послушни су Јутутунци,
Плаћали су јухухуху,
Ђутали су, жмурили су,
Војевали о свом круху.

А пролећом сваког года
Попне с' на брег Балакаха,
Па повиче громогласно:
Добићете јухахаха!

Срећни су ти Јутутунци,
Срећан ли је Балакаха,
Кад их тако развесели
Празна речта: Јухахаха!

У краља су јаке прси,
Грлат ли је Балакаха,
Кад повиче, брда с оре –
Јухахаха, хаха, хаха!

Сви се гротом смејат стану,
Све се тресе брат до брата,
А од смеха, тешка смеха,
За трбух се и краљ хвата.

А шта им је тако смешно?
Ил' је смешан Балакаха?
Ил' су смешни Јутутунци?
Ил' је смешно јухахаха?

Све троје је доста смешно,
Понајвише Балакаха,
Кад озбиљно, милостиво,
Проговори: Јухахаха!

Утици о прочитаном

Какав је утисак на тебе оставила Змајева песма? Да ли те у њој нешто изненадило, зачудило или насмејало? Због чега? Наведи стихове у којима си препознала/препознао хумор. Колико се ова песама разликује од других Змајевих песама које си читала/читао? Да ли си читала/читао прозна или поетска дела са сатиричном тематиком? Наведи пример. На који начин таква дела освајају твоју читалачку пажњу? Да ли ти се допадају? Образложи свој одговор.

Истражујемо

У краљевству Јутутуту

Замисли и опиши краљевство Јутутуту. Где се оно, у твојој машти, налази? Да ли си га сместила/сместио у неки одређени географски простор? Због чега? Размисли где је Јутутуту у Змајевој стваралачкој машти. Да ли би волела/вoleo да живиш у том краљевству? Зашто?

Како замишљаш краља Балакаху? Дочарај, уз помоћ маште, његов портрет. Обрати пажњу на број који стоји уз краљево име. Протумачи његову симболику. На који начин тај број посредно описује краља и његову владавину?

Опиши владавину краља Балакахе. Како се он односи према својим поданицима? Коју стилску фигуру песник користи када краља опише као озбиљног и милостивог? Објасни њен уметнички смисао у сатиричној песми. Шта је краљу једино важно? Протумачи смисао његових жеља. Чему служи *jухухуху*? Обрати пажњу на звучање ове речи *jухухуху*. Какве емоције изазива тако необична реч? Објасни зашто је Змај употребио измишље-

ну реч. Шта је тиме желео да постигне?

Шта је то што краљ обећава народу сваког пролећа? Због чега се песник определио баш за пролеће. Какве се асоцијације везују за то годишње доба? Покушај да те асоцијације повежеш са смислом Змајеве сатиричне песме. Зашто краљ обећава народу *jухахаха*? Чему *jухахаха* служи? Протумачи необично звучање ове новостворене речи. Какве емоције она изазива? Због чега? Како краљ, али и његови поданици реагују на његова обећања? Шта та реакција говори о једном владару? Због чега су краљеве речи *йразне*? Шта, на основу таквог поступања али и коментара, закључујеш о краљевом карактеру? Какве особине, по твом мишљењу, треба да има владар? Да ли те особине препознајеш код краља Балакахе? Објасни свој одговор.

Послушни су Јутутунци

Опиши народ краљевине Јутутуту. Како се он опходи према свом владару? Због чега

народ пристаје да ћути и жмури? Шта је то што народ не изговара и не види? Да ли, по твом мишљењу, народ не сме или не жели да говори и види? Размисли шта би се дододило када би народ прогледао и проговорио. Која су основна људска права ускраћена поданицима краљевине Јутутуту? Због чега је важно да та права буду поштована увек и свуда? Како народ реагује на краљева обећања? Објасни њихову реакцију. Шта је народу смешно? Објасни ту врсту смеха. Коју стилску фигуру препознајеш у песниковом коментару да је народ краљевине Балакаха срећан? Објасни уметничку функцију те стилске фигуре. Повежи је са смислом песме, посебно са књижевном врстом – сатирична песма.

Све троје је доста смешно

У чему се, по твом мишљењу, огледа књижевна вредност ове Змајеве сатиричне песме? Шта *Јућућунску јухахаху* чини свевременском? Какав тип владара и поданика Змај описује? Истакни поруке које читаоцима свог, али и свих будућих времена Змај шаље својим стиховима.

Размисли о значају сатиричних књижевних дела за једно друштво. Због чега је важно да се таква дела пишу, читају и тумаче? Повежи утиске које имаш о овој Змајевој песми са приповетком Радоја Домановића *Вођа*. Истакни сличност. Објасни које дело, Змајево или Домановићево, више одговара твом читалачком укусу.

Звуци знања

Наслов змајеве сатиричне песме – *Јућућунска јухахаха* привлачи пажњу читалаца и својим необичним звучним склопом. Змај се, у ствари, послужио једном фигуrom звука. Она се зове **асонанца**. Ова фигура звука се среће у поезији, ретко у прози. Песници свесно и намерно нагомиловају самогласнике (вокале) – код Змаја, то би био самогласник У у називу *Јућућунска* – како би постигли ефекат милозвучности или еуфоније. У случају Змајеве сатиричне песме, употреба асонанце била би, истовремено, и иронична имајући у виду садржај песме.

Поред асонанце важна фигура звука је и **алитерација**. Као и асонанца, тако се и алитерација чешће среће у поезији или у пословицама, него у прози. Алитерација би била свесно нагомилавање сугласника или сугласничких група у истој реченици или стиху. Тако се постиже снажан ефекат или, како се то још може казати, стих постаје експресивнији (изражајнији). Погледај један од најлепших примера алитерације у српској поезији – у песми Алексе Шантића *Вече на школју*. Гласови који учествују у алитерацији исписани су великим словом.

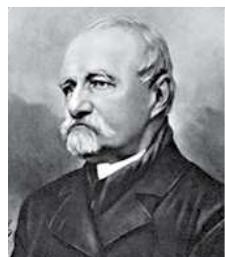
*Пучина Плава с Пава,
ПРОхладни Пада м Рак.
ВРХ ХРиди ЦРНЕ ТРНЕ
задњи Румени З Рак.*

Сатирична песма је врста лирске песме која исмева, осуђује и критикује неку појаву из свакодневног живота читавог друштва или појединца. Смех који изазива сатирична песма треба посматрати као *јорак*. Иако на духовит начин приказује неприхватљиве или непримерене особине, сатирична песма уједно наглашава њихову актуелност, а често и свевременост, односно способност да трају упркос томе што не користе ни друштву, ни појединцу.

Упознај аутора

Јован Јовановић Змај је рођен 1833. године у Новом Саду. У српској књижевности упамћен је као један од најзначајнијих и најомиљенијих стваралаца. Био је велики заступник српског питања и положаја Војводине у Аустоугарској. По образовању је био лекар. Најпознатије збирке Змајевих песама су *Ђулићи* и *Ђулићи увеоци*. Ове две збирке често се називају и Змајевим лирским дневником – у првој је описана песникова породична срећа и благостање, а у другој болест и смрт највљенијих, Змајеве жене и деце. Змај је писао и сатиричну поезију у којој је критиковао власт и негативне појаве у друштву свог времена. Био је изузетно предан у раду за децу. Чувене су Змајеве збирке песама *Чика Јова српској деци* и *Чика Јова српској омладини*. Уређивао је и више листова, од којих је *Невен* један од најзначајнијих и најутицајнијих часописа за децу, а био је и преводилац. Умро је 1904. године у Сремској Каменици.

Јован Јовановић
Змај

Звуци прошлости

У Змајевој *Јућућунској јухахахи* краљ свакога пролећа својим поданицима обећава јухахаха. Када се ова Змајева игра гласовима и њиховим звучањем *йреведе* читалац схвата да је у питању устав. Шта је, у ствари, устав? Најједноставније казано устав је највиши правни документ неке државе. Помоћу устава се уређују најважнији односи у држави: организација државних органа, овлашћења која ти органи имају, али и слободе и права грађана. Најстарији српски устав познат је под називом Сретењски устав. Донесен је у Крагујевцу 1835. године. Сматра се да Индија има најдужи устав, са преко 400 одредби, док Краљевина Монако има најкраћи устав. Најстарији писани устав на свету написан је 1787. године, а примењује се од 1789. године. Која држава има најстарији писани устав?

- A)** Сједињене Америчке Државе
- B)** Уједињено Краљевство
- C)** Уједињени Арапски Емирати

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

Насловна страна *Срећењској
устава* из 1835. године

Домаћи задатак

Одељењски устав

Ако те је заинтересовала прича о уставу, уз помоћ наставнице/наставника историје сазнај још нешто о значају тог документа, а потом размисли да саставиш устав свог одељења. Та врста посла захтева да ангажујеш још неколико другара из одељења. Сети се које све одељењске *оријане* имате у разреду. Дефиниши њихову функцију. Размислите која би била њихова овлашћења. Сvakако не заборавите на права и одговорности сваког ученика вашег одељењског краљевства. Свој устав представите на неком ЧОС-у. Припремите презентацију, а потом послушајте шта остали чланови одељења имају да кажу о одељењском уставу. Будите спремни да мењате или допуните неке уставне одредбе. Тако важан документ мора бити прецизно и пажљиво састављен.

Прича о порезу

Плаћање пореза има своју дугу традицију и сеже још у античка времена. Порез се није увек плаћао новцем. Такође, различите врсте ствари су биле опорезиване. Подсети се шта је био узрок одласка Старине Новака у хајдуке – и то ће бити прича о порезу. Вероватно ти је позната и посебна врста пореза која је постала у време када су Турци владали Балканом. То је био чувени *данак у крви*. Прве странице романа *На Дрини ћућирија* Иве Андрића посвећене су опису овог свирепог опорезивања хришћанског становништва. Уколико ти је доступан интернет и рачунар, најпре истражи шта је порез, а потом проучи и његов историјат. Све информације до којих дођеш преточи у једну причу. Она може бити делимично заснована на историјској грађи, али је оплемени својом маштом, занимљивим ликовима и драматичним заплетом. Твоја прича може настати и као резултат рада литерарне секције у школи.

Јован Вулетић,
Данак у крви

МИХАЈЛО ПУПИН

СА ПАШЊАКА ДО

НАУЧЕЊАКА

(ОДЛОМАК)

И ме Михајла Пупина ти је сасвим сигурно већ познато. Овај чувени научник и проналазач одлучио је да напише своју аутобиографију јер је сматрао да његов животни пут може надахнути и подстаћи друге младе умове да смело крену његовим стопама. Своје дело написао је на енглеском језику. Због тога не треба да те изненади чињеница да је Пупинова аутобиографија препоручивана америчким ученицима као дело које би требало читати као лектиру. Ово дело овенчано

је и једном од најважнијих награда на пољу писане речи – Пулиџером наградом. Иако је добар део свог живота провео у Америци, Пупин никада није заборавио свој родни Идвор, своју мајку Олимпијаду, своју традицију, историју и културу, он је један од људи који су највише учинили за своју отаџбину и дао је немерљив допринос српској победи у Првом светском рату. У његов однос према отаџбини и то како је гледао на своје одрастање увериће те и наредни одломак.

Мој учитељ у сеоској школи у Идвору никад није био у стању да на мене остави тако дубок утисак као људи на комшијским поселима који су путовали по свету и тако активно суделовали у светским борбама. Читање, писање и рачунање личили су ми на средства за мучење која је учитељ, по мом мишљењу незналица, измислио да би ми ускратио слободу и играње са друговима. Но, мајка ме је убрзо убедила да сам на погрешном путу. Она није знала ни да чита ни да пише, па ми је говорила да се осећа као слепа код здравих очију. Била је тако слепа, причала ми је она, да се не би усудила да крене ни ван граница нашег села. Колико се данас сећам, она ми је говорила: *Дејте моје, ако желиш да йоћеш у свет о коме си шолико слушао на нашим поселима, мораши имати још један пар очију – очи за читање и писање. У свету има много чеја о чему не можеш сазнати ако не умеши да читаши и пишиш. Знање, то су златне лествице преко којих се иде у небеса; знање је светлост која осветљава наш пут кроз живот и води нас у живот будућности јун вечне славе.*

Моја мајка је била врло побожна жена, а као ретко ко познавала је Стари и Нови завет. Радо је рецитовала псалме. Познат јој је био и живот светаца. Њен омиљени светац био је Свети Сава. Она ми је прва објаснила животну причу овог изузетног Србина.

То је за мене било откриће. Као и сваки други ћак, и ја сам сваке године у јануару присуствовао прославама дана Светог Саве. У тим приликама, ми, немирнији дечаци, збијали бисмо шале на рачун оног старијег ћака који

Паја Јовановић,
Михајло Пупин

би, збуњеним и дрхтавим гласом, рецитовао нешто о Светом Сави што би му учитељ саставио за ту прилику. После ове рецитације, учитељ би покушавао да специјалним начином говора кроз нос, у неком извештаченом свечаном тону, допуни излагање старијег ђака. После свега би дошао поп, који је изгледао страшно уморан и почeo службу пуну старословенских речи и фраза, што је нама, несташној деци, личило на неуспеле покушаје словачких трговаца мишоловкама да своју робу похвале на српском језику. Ту би наше весело комешање достигло врхунац, тако да ми моји враголасти вршњаци никад нису пружили прилику да схватим прави смисао прославе дана Светог Саве. Прича моје мајке о њему и начин на који ми је то представила створило је у мени слику Светог Саве као свеца који је величао вредност књиге и вештину писања. Тада сам тек разумео зашто је моја мајка толико полагала на читање и писање, па сам се зарекао да ћу се посветити и једном и другом, макар и по цену да занемарим своје другове.

Ускоро сам се могао похвалити мајци да знам да читам и пишем, бар тако добро као и сваки други дечак. И учитељ је приметио промену. Био је изненађен и веровао је да се дододило чудо. Моја мајка је веровала у чуда и говорила је учитељу да нада мном бди дух Светог Саве. Једног дана учитељу је рекла, у мом присуству, да је у сну видела како је Свети Сава положио руку на моју главу и, окренувши се ка њој, рекао: *Кћери Пијада, школа у Идвору ускоро ће бити шесна за твоја сина, нека онда иође у свети, где ће наћи више духовне хране за своју душу жељну знања.* Следеће године учитељ ме је одабрао да рецитујем на дан Светог Саве. Написао је и говор за мене. Мајка је то исправила и проширила и нагнала ме да неколико пута поновим своју беседу. На тај дан први пут сам је говорио. Успех је био преко сваког очекивања. Моји несташни другови овога пута нису се смејали, напротив, занимао их је мој говор и то ме је jako охрабрило. После тога људи су говорили да ни стари Баба Батикин не би умео то боље срочити и изговорити. А мајка је плакала од радости, учитељ је климао главом, а попа се нашао у чуду и обојица се сложише да је сеоска школа у Идвору већ сувише мала за мене.

Крајем те године моја мајка је успела наговорити оца да ме пошаље у вишу школу у Панчеву. Тамо сам срео учитеље који су на мене учинили јак утисак, нарочито њихово познавање природних наука које су биле сасвим непознате у Идвору. Тамо сам први пут чуо за неког Американца који се звао Франклин, а који је помоћу кључа и змаја открио да је муња последица електричног пражњења које настаје између два облака...

Утисци о прочитаном

Издвој најснажнији утисак који је у теби побудио овај одломак. Како ти се допао лик Пупинове мајке Олимпијаде (Пијаде)? Која дечакова (Пупинова) особина те највише привукла? Да ли у неком делу текста препознајеш сличност између описаног и онога што ти видиши или доживиши у својој школи? Објасни свој одговор.

 Народни дом,
Задужбина
Михајла Пупина
у Идвору

 Родна кућа
Михајла Пупина
у Идвору

Очи за читање и писање

Како Пупин, као дечак, доживљава школу, учитеља и учење? Шта је, по твом мишљењу, утицало на такав дечаков став према образовању? На који начин Пупинова мајка мења дечаков однос према учењу и знању? Због чега Пупинова мајка неукост изједначава са одсуством вида? Објасни смисао метафоре коју она користи – *знање, то су златне леситвице јреко којих се иде у небеса*. Да ли је Пупинова мајка у праву? Образложи свој одговор.

Какве поруке о смислу образовања до бијаш у твом окружењу? Како на знање гледају твоји вршњаци, а шта ти говоре родитељи? Да ли се нечије мишљење подудара са мишљењем Пупинове мајке? Постоји ли у твојој породици неко ко је прешао пут сличан Пупиновом – од пашњака до човека највише културе и научника, инжењера, професора?

Дан Светог Саве

Зашто су Пупин и његови другари немирни на прослави школске славе? Кад је Пупин схватио због чега је Свети Сава један од

најважнијих српских светаца? Који дечаков поступак открива какву улогу у његовом животу има мајка Олимпијада? Препричај сан Пупинове мајке. Размисли због чега га је испричала учитељу. Зашто је одлучила да се то догоди и у дечаковом присуству? Како се Пупин припрема за наредну прославу школске славе? Шта је навело Пупина да тврди како је његов наступ на приредби изазвао опште дивљење? Покушај да објасниш како је дечак морао говорити своју беседу када је изазвао толико лепих реакција. Шта је свима, након дана Светог Саве, постало јасно? Који је наредни корак у Пупиновом образовању? Која је наука одмах привукла ум младог Пупина? О ком Франклину Пупин говори?

Протумачи због чега је Пупинова мајка морала да наговара оца да се дечак школује. Због чега је у време Пупинових дечачких дана било необично отићи од куће због наставка образовања? Да ли у твом окружењу познајеш вршњаке који су због наставка школовања отишли из породичног дома? Промисли о изазовима са којима се та деца суочавају. Подели своја запажања са разредом.

Звучи знања

Аутобиографија је прозно дело у коме аутор приповеда о свом животу. Обично се аутор опредељује да опише свој живот од рођења до тренутка самог писања. Има, међутим, и оних аутора, као што је био Доситеј Обрадовић, који нису описали цео свој живот, већ један његов део за који они сматрају да је важан. Док описују своје детињство, младост или школовање, аутори се држе личног искуства, тј. начина на који су они доживели или видели оно што описују. Још једна од одлика аутобиографије, по којој се она разликује од дневника, јесте велики временски размак између времена у ком се пише и времена о којем се приповеда. Аутобиографије и сродни прозни жанрови су драгоценi не само када је реч о њиховом аутору, то су увек сведочанства и о једном времену и другим људима који су у њему живели.

Аутобиографија која би могла да привуче твоју читалачку пажњу је *Живот на Мисисипију* Марка Твена, а у српској књижевности незаменљива је *Аутобиографија* Бранислава Нушића. Аутобиографијом Доситеја Обрадовића *Живот и прикљученија* бавићеш се детаљније током школовања.

Звучи прошлости

Пупинова мајка носи необично и данас ретко име Олимпијада. Ова именица сигурно ти је много познатаја у другачијем контексту. Чула/чуо си за олимпијаду и за Олимпијске игре. Заокружи слово испред реченице која тачно описује значење ова два појма.

- А) Олимпијске игре су спортско такмичење, а олимпијада временски период између два такмичења.
- Б) Олимпијске игре и олимпијада су синоними за спортско такмичење.
- В) Олимпијске игре су спортско такмичење, а олимпијада је завршна церемонија којом се затвара такмичење.

Заокружи **слово** испред тачног одговора.

Поштанска марка поводом Олимпијских игара, Грчка 1972. године

Домаћи задатак

За читалачки клуб

Ако у школи имате читалачки клуб, Пупинова аутобиографија *Саша Јанчића до научењака* била би одлична књига за додатно читање. Разговор у клубу можете употпунисти читањем биографија или аутобиографија које сами одаберете. Не заборавите да образложите свој избор – због чега сматрате да је важно читати о животу личности коју сте изабрали?

За ЧОС

Свака породица има бар једног члана који је у свом животу превалио пут од пашњака до места на коме се сада налази. Распитај се у твојој породици или у широј фамилији за једног таквог члана. Сакупи довољно података о њој или њему. Можеш написати причу или направити плакат и на неком ЧОС-у представити одељењу члана своје породице чији животни пут сматраш инспиративним.

За географе и оне који воле уметност

У близини Пупиновог родног Идвора налази се место Ковачица. Истражи по чему је то место познато. Ако си љубитељ географије, занимаће те већинско становништво које насељава Ковачицу и околину. А ако волиш уметност, посебно наивно сликарство, Ковачица ће потпуно окупирати твоју истраживачку пажњу.

Зузана Халупова,
Свадба

